

examenbundel.nl

samen gevat }

vmbo

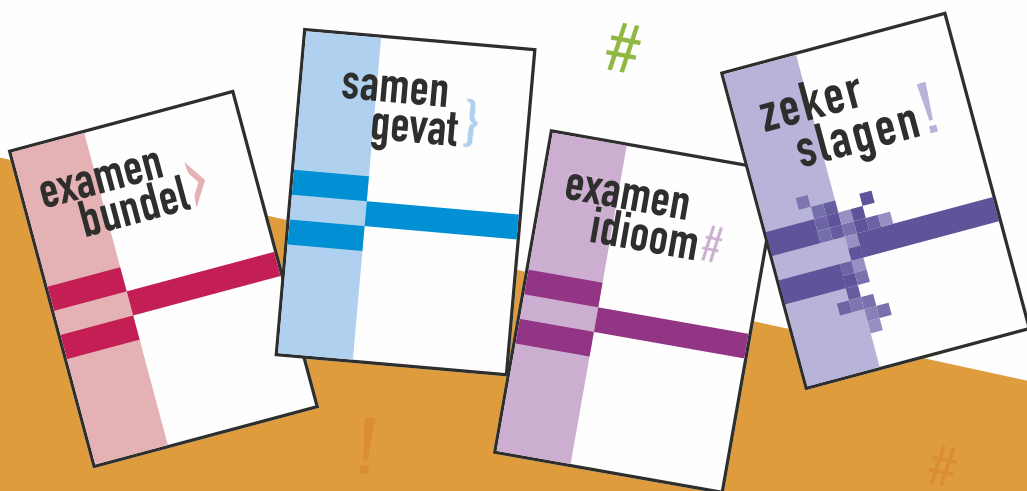
Geschiedenis

ThiemeMeulenhoff

! Zeker slagen met Examenbundels, meer dan oefenexamens! }

#geenexamenstress

MEER DAN ALLEEN EXAMENS >

- Oefenen met echte examens, met uitleg en toelichting van docenten en vakexperts.
- Oefenen met voorbeeldvragen per onderwerp.
- Voldoet aan de laatste exameneisen.
- Nog meer oefenen én gericht studieadvies op examenbundel.nl.

EXAMENSTOF ALLES IN ÉÉN }

- Alle examenstof in één boek, compact en overzichtelijk.
- Perfecte samenvattingen met voorbeelden uit de laatste examens.
- Overzichten met begrippen en definities.
- Te gebruiken naast elke lesmethode.
- Met handig trefwoordenregister achterin.

SPECIAAL VOOR DE TALEN

- De ideale voorbereiding op zowel het centraal schriftelijk examen als de schoolexamens.
- Meer dan 1000 idioomwoorden met realistische voorbeeldzinnen.
- Thematisch gerangschikt.
- Aandacht voor leesvaardigheid, gespreksvaardigheid én schrijfvaardigheid.

LEREN KUN JE LEREN !

- Handig hulpmiddel naast Examenbundel, Samen gevat en Examenidioom.
- Ontdek welke leerstrategieën het best bij jou passen.
- Bevat tips over effectief leren, plannen en motivatie.
- Meer tijd over voor andere dingen zoals werken en sporten.

#ikgazekerslagen

Ga naar examenbundel.nl voor meer informatie
over je eindexamens, extra oefeningen en meer!

www.examenbundel.nl

samen gevat }

vmbo gt / mavo **geschiedenis**
Ed Arnold
Ruud Serieze

#geenexamenstress
mijn.examenbundel.nl
Gratis oefenen en
alle belangrijke exameninfo

Colofon

Auteurs

Ed Arnold, Ruud Serieese

Vormgeving

Criterium, Arnhem

Technische tekeningen

Tiekstra Media, Groningen

Opmaak

Crius Group, Hulshout
(België)

Omslagfoto

Getty Images / NurPhoto

Over ThiemeMeulenhoff

ThiemeMeulenhoff ontwikkelt slimme flexibele leeroplossingen met een persoonlijke aanpak. Voor elk niveau en elke manier van leren. Want niemand is hetzelfde.

We combineren onze kennis van content, leerontwerp en technologie, met onze energie voor vernieuwing. Om met en voor onderwijsprofessionals grenzen te verleggen. Zo zijn we samen de motor voor verandering in het primair, voortgezet en beroepsonderwijs.

Samen leren vernieuwen.

www.thiememeulenhoff.nl

ISBN 978 90 06 14412 3

Eerste druk, achtste oplage, 2022

© ThiemeMeulenhoff, Amersfoort, 2017

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 23 augustus 1985, Stbl. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie (PRO), Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp (www.stichting-pro.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) dient men zich tot de uitgever te wenden. Voor meer informatie over het gebruik van muziek, film en het maken van kopieën in het onderwijs zie www.auteursrechtenonderwijs.nl.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Deze uitgave is volledig CO₂-neutraal geproduceerd. Het voor deze uitgave gebruikte papier is voorzien van het FSC®-keurmerk. Dit betekent dat de bosbouw op een verantwoorde wijze heeft plaatsgevonden.

Voorwoord

Beste examenkandidaat,

Voor je ligt SAMENGEVAT, aangepast aan de exameneisen die vanaf 2019 van kracht zijn.

In dit boek vind je de leerstof voor het centraal examen van vmbo gt / mavo geschiedenis kort en systematisch weergegeven. Deze samenvatting stelt je in staat om in korte tijd grote hoeveelheden stof te herhalen en te overzien. Hoofd- en bijzaken worden onderscheiden, waardoor je inzicht krijgt in de grote lijn van de stof en in de samenhang tussen de verschillende onderwerpen.

Met SAMENGEVAT bereid je je zelfstandig voor op het examen. De onderwerpen voor het centraal examen geschiedenis die hierin zijn opgenomen, bevatten veel basisstof die ook in schoolexamens aan de orde komt.

Gecombineerd met de EXAMENBUNDEL vmbo gt / mavo geschiedenis vormt deze SAMENGEVAT de beste voorbereiding op je examen. De theorie vind je in SAMENGEVAT en je oefent met de opgaven uit de EXAMENBUNDEL!

SAMENGEVAT en EXAMENBUNDEL zijn naast elke methode te gebruiken.

Heb je opmerkingen? Meld het ons via vo@thiememeulenhoff.nl.

Amersfoort, juli 2020

Hoe werk je met deze Samengevat?

Dit boekje bevat alle leerstof die je voor het landelijk Centraal Examen (CE) moet kennen. Aan de basis van deze Samengevat staat de *Syllabus Centraal Examen 2019* (versie 2), uitgegeven door het College voor Toetsen en Examens (CvTE).

De examenstof omvat de periode 1848 - heden. De hierin opgenomen onderdelen, staatsinrichting van Nederland, geschiedenis van Nederland en van Europa (en de wereld), worden geïntegreerd behandeld.

Deel 1 Staatsinrichting van Nederland

Deel 1 van deze Samengevat is een introductie op de staatsinrichting van Nederland (en de wereld). Dit is een belangrijk onderdeel om het functioneren van politieke systemen in de periode vanaf 1848 te kunnen begrijpen.

Deel 2 Historisch overzicht 1848 - heden

Deel 2 is het historisch overzicht over de periode 1848 - heden. Het eerste hoofdstuk 1848-1914 gaat over de geschiedenis en staatsinrichting van Nederland. De vijf hoofdstukken die daarop volgen gaan over de geschiedenis van Europa (en de wereld) over de periode 1914 - heden, met daarin uitgebreide aandacht voor de geschiedenis van Nederland.

Aan het eind van elk hoofdstuk staan nog eens alle verplichte jaartallen en personen die elke examenkandidaat moet kennen.

Centraal Examen

De vragen over de staatsinrichting en het historisch overzicht over de periode 1848 - heden zijn over zes hoofdstukken verdeeld. Zie voor de indeling van de hoofdstukken de inhoud op de volgende pagina. De examenvragen staan, zoals gebruikelijk, in chronologische volgorde.

Veel succes bij het voorbereiden van je Centraal Examen Geschiedenis!

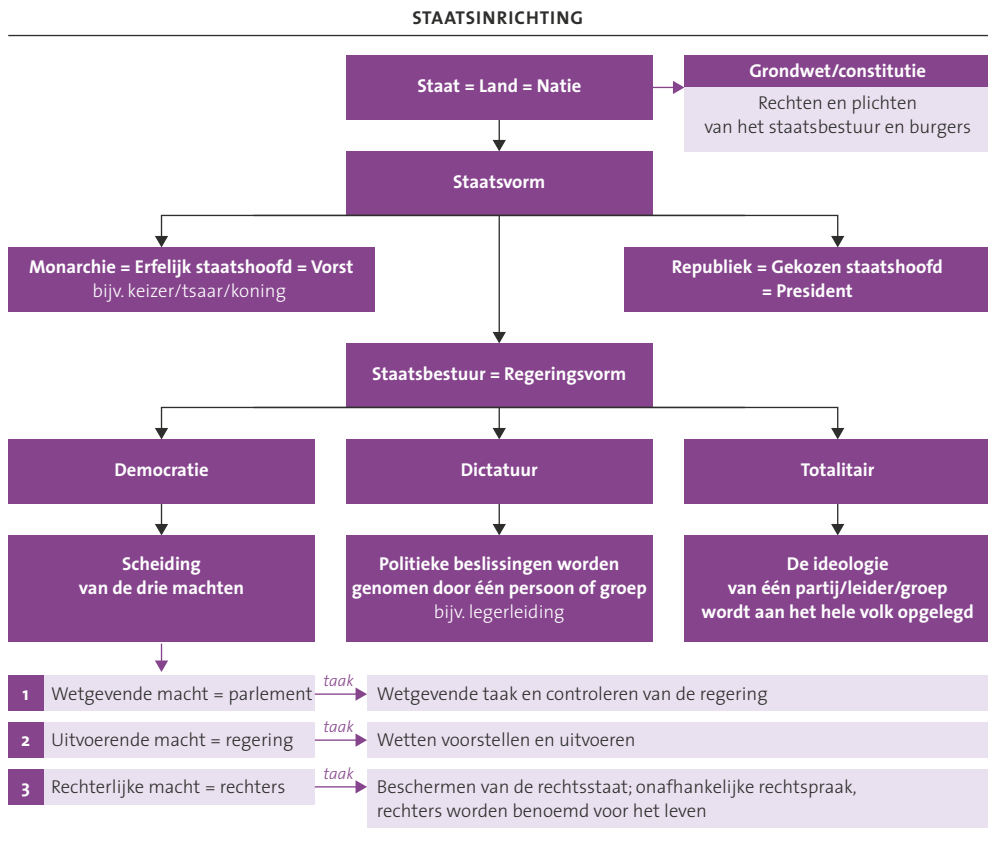
Inhoud

Deel 1	Staatsinrichting van Nederland	7
Deel 2	Historisch overzicht	13
1	Nederland (1848-1914)	14
2	De Eerste Wereldoorlog (1914-1918)	26
3	Het interbellum (1918-1939)	34
4	De Tweede Wereldoorlog (1939-1945)	53
5	Europa en de wereld (1945-1989)	68
6	De nieuwe wereldorde (vanaf 1990)	87
	Chronologisch overzicht	94
	Persoonsregister	98
	Register	99

Staatsinrichting, algemene inleiding

Onderstaand schema is bruikbaar om de verschillende soorten staatsinrichting van bijna alle landen te herkennen.

Kenmerken van de Nederlandse staatsinrichting

Het Koninkrijk der Nederlanden heeft een koning als staatshoofd.

De rechten en plichten van het staatsbestuur en het volk zijn vastgelegd in een grondwet / constitutie (= regeling van het staatsbestuur).

De Nederlandse grondwet bestaat ruim 200 jaar. De inhoud ervan is wel meerdere keren herzien.

Bron: Nationaal Archief.

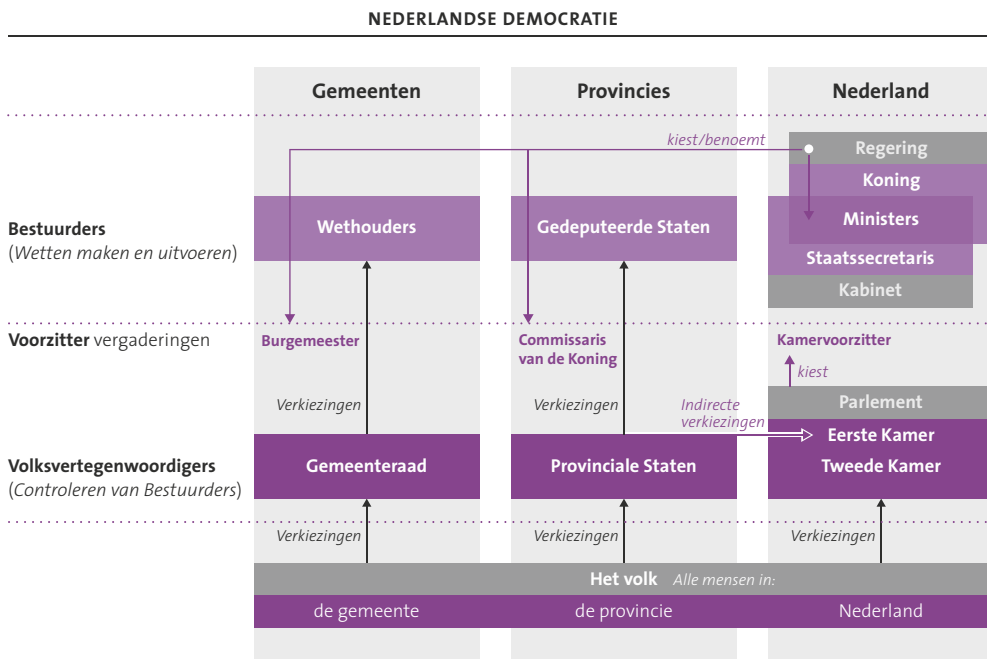
De staatsmacht is in drie delen gescheiden: wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht.

REDEN De drie machten moeten elkaar in evenwicht houden, zodat geen enkele macht oppermachtig kan worden.

1. De wetgevende macht is in handen van de volksvertegenwoordiging = parlement = Staten-Generaal = Eerste en Tweede Kamer.
2. De uitvoerende macht is in handen van de regering = koning en ministers.
Het kabinet = de ministers onder leiding van de minister-president (= premier), zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het bestuur van het land.
3. De rechterlijke macht is in handen van onafhankelijke rechters.

CONCLUSIE Nederland is een democratie: het volk (= demos) regeert, omdat de Tweede Kamer verantwoordelijk is voor het kiezen van het kabinet en de volksvertegenwoordiging de wetgevende macht in handen heeft.

Verkiezingen in Nederland

De kabinetsformatie

In het schema kun je stap voor stap zien hoe tegenwoordig na verkiezingen voor de Tweede Kamer een kabinet wordt gevormd.

KABINETSFORMATIE

- Tweede Kamerverkiezingen
 - ▼ *uitslag*
- Nieuwe Tweede Kamerleden
 - ▼ *kiezen*
- Informateur/verkenner
 - ▼
- Overleg met fractieleiders van politieke partijen over mogelijke samenwerking
 - ▼
- Tweede Kamer
 - ▼ *kiest*
- Formateur *(die wordt meestal later de minister-president)*
 - ▼
- Overleg met de leiders van de partijen die samen willen gaan regeren (= coalitiepartijen) over een politiek programma voor de komende vier jaar (= regeerakkoord)
 - ▼
- Overleg over het kiezen van de ministers
 - ▼
- Goedkeuring van het kabinet en regeerakkoord door een meerderheid van de Tweede Kamer
 - ▼
- Koning benoemt de ministers
 - ▼
- Officiële foto van de nieuwe regering op de trappen van het paleis

Partijen in de Tweede Kamer die het nieuwe kabinet niet of maar voor een deel steunen noemen we oppositiepartijen. De oppositie heeft liever een ander kabinet en een ander regeerakkoord.

Coalitiepartijen zullen het kabinetsbeleid eerder steunen dan afkeuren.

De rechten en bevoegdheden van de Tweede en Eerste Kamer

De volksvertegenwoordiging heeft zowel een wetgevende als een controlerende taak. Om die taken goed te kunnen uitvoeren hebben de kamers een aantal rechten of bevoegdheden.

Rechten	Eerste Kamer	Tweede Kamer	Taak
Recht van initiatief		✓	WETGEVENDE TAAK
Recht van amendement		✓	
Recht van budget = begroting	✓	✓	CONTROLLERENDE TAAK
Recht van enquête	✓	✓	
Recht van interpellatie	✓	✓	
Recht van vragen	✓	✓	

Het schema maakt duidelijk dat de Tweede Kamer meer rechten heeft dan de Eerste Kamer.

REDEN De Tweede Kamer is de belangrijkste kamer in de Nederlandse staatsinrichting.

De vergaderingen van de Tweede Kamer zijn openbaar en kunnen dus door iedereen worden bijgewoond.

Van wetsvoorstel tot wet

In onderstaand schema kun je stap voor stap zien hoe een wet tot stand komt.

Rechten en plichten van de Nederlanders

In de Nederlandse grondwet staan de rechten en plichten van het staatsbestuur en het volk. De grondwet is de basis voor de Nederlandse rechtsstaat en de wetten van het land.

Plichten in de grondwet zijn bijvoorbeeld: leerplicht en belastingplicht.

De rechten voor de burgers van Nederland zijn in verschillende perioden van de geschiedenis opgenomen in de grondwet

De klassieke grondrechten (19^e eeuw) als bescherming tegen de overheid:

- vrijheid van godsdienst
- vrijheid van meningsuiting
- vrijheid van drukpers
- vrijheid van vereniging en vergadering
- vrijheid van onderwijs

De sociale grondrechten (20^e eeuw) als bescherming door de overheid:

- recht op bestaanszekerheid
- recht op onderwijs
- recht op gezondheidszorg
- recht op woongelegenheid
- recht op bewoonbaarheid van het land
- recht op werk
- recht op rechtsbijstand

Deel 2 Historisch overzicht

- 1 Nederland (1848-1914)
- 2 De Eerste Wereldoorlog (1914-1918)
- 3 Het interbellum (1918-1939)
- 4 De Tweede Wereldoorlog (1939-1945)
- 5 Europa en de wereld (1945-1989)
- 6 De nieuwe wereldorde (vanaf 1900)

1 Nederland (1848-1914)

In de 19^e eeuw is er sprake van grote veranderingen binnen Europa:

1. Kenmerkende veranderingen op economisch gebied: de industriële revolutie verspreidt zich vanuit Engeland over de westerse wereld en zorgt voor grote, blijvende veranderingen.

Voor de industriële revolutie	Na de industriële revolutie
handwerk	machinearbeid
thuiswerk	fabrieksarbeid
nijverheid	industrie
kleinschalig	grootschalig
productie voor lokale markt	productie voor (inter)nationale markt
kolonialisme	modern imperialisme
agrarisch-stedelijke samenleving	industriële samenleving

De industrialisatie heeft ook grote invloed op:

- de landbouw: machines zorgen voor een agrarische revolutie.

GEVOLG Overbodig geworden landbouwarbeiders trekken naar de stad op zoek naar werk in de fabrieken.

- het transport: fabrikanten en handelaren willen snellere verbindingen voor de toegenomen productie.

GEVOLG De komst van stoomschepen en stoomtreinen en de aanleg van vele kanalen en duizenden kilometers spoorbaan.

- de behoefte aan grondstoffen (vooral kolen en ijzer) en afzetgebied.

GEVOLG Modern imperialisme:

- Europese regeringen zetten de bevolking in hun koloniën onder zware druk om meer te produceren en meer grondstoffen te leveren voor de Europese industrieën,
- een intensieve zoektocht naar nieuwe koloniale gebieden in Azië en Afrika voor de grondstoffen en om als afzetmarkt te kunnen gebruiken.

De jacht op koloniën heeft tot gevolg dat, op twee gebieden na, heel Afrika in handen komt van Europese mogendheden.

2. Kenmerkende veranderingen op politiek gebied: de Europese burgers (zowel mannen als vrouwen) eisen meer invloed op de politieke beslissingen in hun land. Het revolutiejaar 1848, met opstanden in verschillende Europese steden, leidt ertoe dat de liberale burgerij grote politieke invloed krijgt. Liberale grondwetten maken een eind aan de standenmaatschappij.
3. Kenmerkende veranderingen op sociaal-maatschappelijk gebied: verschillende groepen, zoals vrouwen en arbeiders, eisen meer invloed en gelijke rechten. Sterke opkomst van emancipatiebewegingen in Europa.

Wat zijn de gevolgen van deze veranderingen in Nederland?

Op politiek gebied:

GEVOLG Staatshoofd koning Willem II, onder de indruk van de revolutiedreiging in verschillende Europese landen, geeft uit angst voor een volksopstand in Nederland Rudolf Thorbecke toestemming de bestaande grondwet te herzien. De voorstellen van Thorbecke zorgen voor een grondwet waarin de opvattingen van de liberalen, een zo groot mogelijke vrijheid, gelijke rechten en meer politieke invloed voor de burgers, duidelijk naar voren komen.

GEVOLG De ingrijpende grondwetsherziening van 1848.

Veranderingen:

- Minder macht voor de koning.
- Meer macht voor het parlement: begin van de parlementaire democratie.
- Onschendbaarheid van de koning: de ministers zijn voortaan verantwoording schuldig tegenover het parlement = ministeriële verantwoordelijkheid.

examenbundel ›

vmbo-gt / mavo **Nederlands**
vmbo-k **Nederlands**
vmbo-gt / mavo **Engels**
vmbo-gt / mavo **Duits**
vmbo-gt / mavo **Frans**
vmbo-gt / mavo **Economie**
vmbo-gt / mavo **Maatschappijkunde**
vmbo-gt / mavo **Geschiedenis**
vmbo-kgt **Aardrijkskunde**
vmbo-gt / mavo **Wiskunde**
vmbo-gt / mavo **Nask 1**
vmbo-gt / mavo **Nask 2**
vmbo-gt / mavo **Biologie**

samengevat }

vmbo **Nederlands 2F**
vmbo **Rekenen 2F**
vmbo-kgt **Economie**
vmbo-kgt **Maatschappijkunde**
vmbo-gt / mavo **Geschiedenis**
vmbo-kgt **Aardrijkskunde**
vmbo-kgt **Wiskunde**
vmbo-gt / mavo **Nask 1**
vmbo-gt / mavo **Nask 2**
vmbo-kgt **Biologie**

Tips, tricks en informatie die jou helpen bij het slagen voor je eindexamen vind je op examenbundel.nl! Nog meer kans op slagen? Volg ons ook op social media. #geenexamenstress

examenidioom + examenbundel + samengevat + zeker slagen! = #geenexamenstress

examenidioom

vmbo **Engels**
vmbo **Duits**
vmbo **Frans**

zeker slagen !

voor vmbo, havo én vwo

9 789006 144123